

CEMENT: OZNACZANIE KONSYSTENCJI ZACZYNU, CZASU WIĄZANIA, KONSYSTENCJI ŚWIEŻEJ ZAPRAWY ORAZ WYTRZYMAŁOŚCI NA ZGINANIE I ŚCISKANIE (KLASY CEMENTU)

NORMY

PN-EN 197-1: Cement. Część 1: Skład, wymagania i kryteria zgodności dotyczące cementów powszechnego użytku.

PN-EN 196-1: Metody badania cementu. Część 1: Oznaczenie wytrzymałości.

PN-EN 196-3: Metody badania cementu. Część 3: Oznaczenie czasów wiązania i stałości objętości.

PN-EN 1015-3: Metody badań zapraw do murów. Określenie konsystencji świeżej zaprawy (za pomocą stolika rozplywu).

PN-EN 934-2: Domieszki do betonu, zaprawy i zaczynu. Część 2: Domieszki do betonu. Definicje, wymagania, zgodność, oznakowanie i etykietowanie.

WSTĘP TEORETYCZNY

Cement – spoiwo hydrauliczne, tj. drobno zmielony materiał nieorganiczny, który po zmieszaniu z wodą tworzy masę, wiążącą i twardniejącą w wyniku reakcji i procesów hydratacji, zachowującą po stwardnieniu wytrzymałość i trwałość także pod wodą.

Spoivo w betonie – składnik, który w wyniku przemian fizycznych, chemicznych lub fizykochemicznych twardnieje, łącząc się w monolityczną całość z kruszywem. Wyróżnia się spoiwa powietrzne i hydrauliczne.

Spoivo powietrzne – spoiwa, dla których procesy wiązania i twardnienia zachodzą tylko na powietrzu. Należą do nich: wapno zwykłe, wapno suchogaszone (hydratyzowane), gips.

Spoiva hydrauliczne – spoiwa, które po zarobieniu wodą ulegają wiązaniu i twardnieniu zarówno na powietrzu, jak i w wodzie. Należą do nich: wapno hydrauliczne, cementy.

Zaczyn budowlany - mieszanina spoiwa mineralnego z wodą lub innym roztworem. Wyróżnia się zaczyny: cementowe, wapienne, cementowo-wapienne, gipsowe, gipsowo-wapienne.

Zaprawa – mieszanina: spoiwa lub lepiszczy (względnie obu tych materiałów), drobnoziarnistych kruszyw, wody lub innej cieczy zarobowej, ewentualnych dodatków i domieszek, poprawiających właściwości zaprawy świeżej lub stwardniałej.

Ciepło hydratacji – ilość ciepła wydzielonego podczas hydratacji cementu w ustalonym przedziale czasu.

Składnik główny – specjalnie wybrany materiał nieorganiczny, którego udział przekracza 5% masy w stosunku do sumy wszystkich składników głównych i drugorzędnych. Do składników głównych zalicza się: klinkier cementowy (K), granulowany żużel wielkopiecowy (S), pucolanę (P – naturalna pochodzenia wulkanicznego, Q – naturalna wypalana), popiół lotny (V – krzemionkowy, W – wapienny), łupek palony (T), wapień (L lub LL w zależności od całkowitej ilości węgla pochodzenia organicznego), pył krzemionkowy (D). W zależności od ilości dodatku wyróżnia się odmiany cementu: A: 6 - 20%; B: 21 – 35 %

Składniki główne cementu:

- a) Klinkier (K) – jest wytwarzany przez spiekanie dokładnie zestawionej mieszaniny surowców (mąka surowcowa, wilgotna masa surowcowa lub szlam) zawierającej elementy przedstawiane zwykle jako tlenki CaO , SiO_2 , Al_2O_3 , Fe_2O_3 i niewielkie ilości innych materiałów. Jest to materiał hydrauliczny.
- b) Granulowany żużel wielkopiecowy (S) – jest wytwarzany przez gwałtowne chłodzenie płynnego żużla o odpowiednim składzie, otrzymywanego przez wytapianie rudy żelaza w wielkim piecu i który zawiera co najmniej dwie trzecie masy żużla zeszlonego oraz wykazuje właściwości hydrauliczne przy odpowiedniej aktywacji. Wykazuje właściwości hydrauliczne przy odpowiedniej aktywacji.
- c) Pucolany (P, Q) – to naturalne materiały krzemionkowe lub glino-krzemianowe, bądź kombinacja obydwu. Pucolany same nie twardnieją po zmieszaniu z wodą, lecz drobno zmielone i w obecności wody reagują w normalnej temperaturze otoczenia z rozpuszczonym wodorotlenkiem wapnia ($\text{Ca}(\text{OH})_2$), tworząc związki krzemianów wapnia i glinianów wapnia o rosnącej wytrzymałości. Pucolany powinny być prawidłowo przygotowane, tj. wyselekcjonowane, ujednorodnione, wysuszone lub poddane obróbce termicznej i rozdrobnione, w zależności od stanu w jakim są produkowane lub dostarczane. Wykazują właściwości pucolanowe.
  - pucolany naturalne (P) – to na ogół materiały pochodzenia wulkanicznego lub skały osadowe o odpowiednim składzie chemiczno-mineralogicznym i powinny być zgodne z normą,
  - pucolany naturalne wypalane (Q) – to materiały pochodzenia wulkanicznego, gliny, łupki lub skały osadowe, aktywowane przez obróbkę termiczną i powinny być zgodne z normą.
- d) Popiół lotny (V, W) – jest otrzymywany przez elektrostatyczne lub mechaniczne osadzanie pylistych cząstek spalin z palenisk opalanych pyłem węglowym. Popiół lotny może być „z natury” krzemionkowy (V) lub wapienny (W). Pierwszy wykazuje właściwości pucolanowe, a drugi może wykazywać dodatkowo właściwości hydrauliczne.
- e) Łupek palony (T) – wytwarzany jest w specjalnym piecu, w temperaturze około 800 °C. Z powodu składu materiału naturalnego i procesu wytwarzania, łupek palony zawiera fazy

klinkierowe, głównie krzemian dwuwapniowy oraz glinian jednowapniowy. Zawiera również, oprócz niewielkich ilości wolnego wapnia i siarczanu wapnia, większe ilości tlenków o reaktywności pucolanowej, szczególnie dwutlenek krzemu. W konsekwencji, w drobno zmielonym stanie, łupek palony wykazuje wyraźne właściwości hydrauliczne podobnie jak cement portlandzki oraz, dodatkowo, właściwości pucolanowe.

- f) Wapień (L, LL) – to materiały, które powinny zachowywać się obojętnie i nie reagować chemicznie z zaczynami.
- g) Pył krzemionkowy (D) – powstaje podczas redukcji kwarcu wysokiej czystości za pomocą węgla w elektrycznych piecach łukowych przy produkcji krzemu lub stopów żelazokrzemu i składa się z bardzo drobnych kulistych cząstek zawierających co najmniej 85% masy bezpostaciowego dwutlenku krzemu. Zawartość krzemu Si nie powinna być większa niż 0,4% masy. Zalicza się do dodatków o właściwościach pucolanowych.

Składnik drugorzędny – specjalnie wybrany materiał nieorganiczny, którego udział w stosunku do sumy wszystkich składników głównych i składników drugorzędnych nie przekracza 5% masy. Są to najczęściej naturalne mineralne materiały nieorganiczne, materiały pochodzące z procesu produkcji klinkieru lub wymienione wyżej składniki główne, jeżeli ich zawartość jest mniejsza niż 5%.

Dodatki obojętne – nie reagują z cementem i wodą oraz nie ingerują w hydratację. Służą głównie do polepszenia struktury uziarnienia i urabialności.

Dodatki o właściwościach pucolanowych – reagują z wodorotlenkiem wapnia powstającym w procesie hydratacji cementu. Służą do polepszenia procesu twardnienia betonu.

Dodatki o utajonych właściwościach hydraulicznych – potrzebują wyzwalacza (wodorotlenku lub siarczanu wapnia), aby potem same wiązać hydraulicznie. Dodatki te charakteryzują się większą zawartością wapnia niż pucolanowe.

Cementy powszechnego użytku - dzieli się je na pięć głównych rodzajów:

- CEM I – cement portlandzki,
- CEM II – cement portlandzki wieloskładnikowy,
- CEM III – cement hutniczy,
- CEM IV – cement pucolanowy,
- CEM V – cement wieloskładnikowy.

Każdy cement powszechnego użytku powinien być oznakowany w jednoznaczny sposób, określony w normie. Oznakowanie powinno zawierać co najmniej: rodzaj cementu, klasę wytrzymałościową oraz klasę wytrzymałości wczesnej. Dodatkowe cechy cementu są przedstawiane przez producentów w postaci kodu literowego na końcu oznakowania: NA

oznacza cement niskoalkaliczny, HSR cement o wysokiej odporności siarczanowej, LH – cement o niskim cieple hydratacji.

Cement o niskim cieple hydratacji (LH) – do tych cementów zalicza się: cementy hutnicze CEM III oraz pucolanowe CEM IV o dużej zawartości żużla i popiołu; stosowane są do dużych konstrukcji masywnych; niskie ciepło hydratacji pozwala na uniknięcie powstawania mikropęknięć i pęknięć, co prowadzi do obniżenia trwałości betonu.

Cement o wysokiej odporności na siarczany (HSR) – to cement odporny na środowisko agresywne chemicznie; stosuje się ten cement do betonów zakwalifikowanych do klas ekspozycji: XA2 oraz XA3.

Cement niskoalkaliczny (NA) – stosuje się, gdy może dojść do reakcji: alkalia – reaktywna krzemionka występująca w kruszywie; objawami reaktywności mogą być białe wykwyty, powierzchniowe zarysowania, lejkowate odpryski, a nawet całkowite zniszczenie betonu w wyniku jego rozkruszenia; w betonach narażonych na zawilgocenie, konieczne jest stosowanie cementów niskoalkalicznych (konstrukcje mostowe, drogowe); do cementów niskoalkalicznych można zaliczamy CEM I do CEM IV (zawierające poniżej 0,6 % alkaliów).

Cement glinowy – to szybko twardniejące spoiwo hydrauliczne, uzyskiwane z klinkieru glinowego wytworzonego z kamienia wapiennego i boksytu, charakteryzuje się bardzo szybką dynamiką przyrostu wytrzymałości początkowej, jednak w trakcie twardnienia wydziela bardzo dużo ciepła; stosuje się go do betonowania w okresie zimowym, nawet przy temperaturze -10°C , jednak jest to spoiwo drogie.

Cement biały – zawiera w swoim składzie krzemiany wapnia; stosuje się go do produkcji betonu architektonicznego oraz ozdobnej galanterii betonowej.

Klasa wytrzymałości cementu – klasa wytrzymałości na ściskanie; w zależności od wytrzymałości na ściskanie, wyrażonej w megapaskalach (MPa) lub niutonach na milimetr kwadratowy (N/mm²) i określonej po 28 dniach dojrzewania, rozróżnia się trzy klasy wytrzymałości cementu: 32,5, 42,5, 52,5. Dla każdej klasy wytrzymałości normowej rozróżnia się dwie klasy wytrzymałości wczesnej: klasę N – normalnej wytrzymałości wczesnej i klasę R – wysokiej wytrzymałości wczesnej.

Wymagania mechaniczne i fizyczne stawiane poszczególnym klasom wytrzymałości cementu:

Klasa wytrzymałości	Wytrzymałość na ściskanie (MPa)				Początek czasu wiązania (min)	Stałość objętości (mm)
	wczesna		normowa, po 28 dniach			
	po 2 dniach	po 7 dniach				
32,5 N	-	≥ 16,0	≥ 32,5	≤ 52,5	≥ 75	≤ 10
32,5 R	≥ 10,0	-				
42,5 N	≥ 10,0	-	≥ 42,5	≤ 62,5	≥ 60	
42,5 R	≥ 20,0	-				
52,5 N	≥ 20,0	-	≥ 52,5	-	≥ 45	
52,5 R	≥ 30,0	-				

Ustalono także kod kolorów rozpoznawczych na opakowaniu (np. na worku) w zależności od klasy cementu:

Klasa wytrzymałości	Kolor rozpoznawczy	Kolor nadruku
32,5 N	jasnobrązowy	czarny
32,5 R		czerwony
42,5 N	zielony	czarny
42,5 R		czerwony
52,5 N	czerwony	czarny
52,5 R		biały

Główne rodzaje	Nazwa 27 rodzajów cementów powszechnego użytku		Skład (w procentach masy ^a)										Składniki drugorzędne	
			Składniki główne											
			Klinkier	Żużel wielkopieczowy	Pył krzemionkowy	Pucolana		Popiół lotny		Łupek palony	Wapień			
						naturalna	naturalna wypalana	krzemionkowy	wapienny		L	LL		
K	S	D ^b	P	Q	V	W	T	L	LL					
CEM I	Cement portlandzki	CEM I	95-100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0-5
CEM II	Cement portlandzki żużlowy	CEM II/A-S	80-94	6-20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0-5
		CEM II/B-S	65-79	21-35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0-5
	Cement portlandzki krzemionkowy	CEM II/A-D	90-94	-	6-10	-	-	-	-	-	-	-	-	0-5
	Cement portlandzki pucolanowy	CEM II/A-P	80-94	-	-	6-20	-	-	-	-	-	-	-	0-5
		CEM II/B-P	65-79	-	-	21-35	-	-	-	-	-	-	-	0-5
		CEM II/A-Q	80-94	-	-	-	6-20	-	-	-	-	-	-	0-5
		CEM II/B-Q	65-79	-	-	-	21-35	-	-	-	-	-	-	0-5
	Cement portlandzki popiołowy	CEM II/A-V	80-94	-	-	-	-	6-20	-	-	-	-	-	0-5
		CEM II/B-V	65-79	-	-	-	-	21-35	-	-	-	-	-	0-5
		CEM II/A-W	80-94	-	-	-	-	-	6-20	-	-	-	-	0-5
		CEM II/B-W	65-79	-	-	-	-	-	21-35	-	-	-	-	0-5
	Cement portlandzki łupkowy	CEM II/A-T	80-94	-	-	-	-	-	-	6-20	-	-	-	0-5
		CEM II/B-T	65-79	-	-	-	-	-	-	21-35	-	-	-	0-5
	Cement portlandzki wapienny	CEM II/A-L	80-94	-	-	-	-	-	-	-	6-20	-	-	0-5
		CEM II/B-L	65-79	-	-	-	-	-	-	-	21-35	-	-	0-5
		CEM II/A-LL	80-94	-	-	-	-	-	-	-	-	6-20	-	0-5
		CEM II/B-LL	65-79	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21-35	0-5
	Cement portlandzki wieloskładnikowy ^c	CEM II/A-M	80-88	←-----12-20-----→										0-5
		CEM II/B-M	65-79	←-----21-35-----→										0-5
	CEM III	Cement hutniczy	CEM III/A	35-64	36-65	-	-	-	-	-	-	-	-	-
CEM III/B			20-34	66-80	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0-5
CEM III/C			5-19	81-95	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0-5
CEM IV	Cement pucolanowy ^c	CEM IV/A	65-89	-	←-----11-35-----→					-	-	-	0-5	
		CEM IV/B	45-64	-	←-----36-55-----→					-	-	-	0-5	
CEM V	Cement wieloskładnikowy ^c	CEM V/A	40-64	18-30	-	←-----18-30-----→			-	-	-	-	0-5	
		CEM V/B	20-38	31-49	-	←-----31-49-----→			-	-	-	-	0-5	

^a Udział pyłu krzemionkowego jest ograniczony do 10%, ^c W cementach portlandzkich wieloskładnikowych CEM II/A-M i CEM II/B-M, w cementach pucolanowych CEM IV/A i CEM IV/B i w cementach wieloskładnikowych CEM V/A i CEM V/B składniki główne inne niż klinkier należy deklorować poprzez oznaczenie cementu

Domieszki do betonu – materiał dodawany podczas wykonywania mieszanki betonowej w ilości nie przekraczającej 5 % masy cementu w betonie, w celu zmodyfikowania właściwości mieszanki betonowej lub stwardniałego betonu.

Rodzaje domieszek:

- a) domieszki redukujące ilość wody (uplastyczniające) – pozwalają na zmniejszenie ilości wody w danej mieszance betonowej bez wpływu na konsystencję lub na poprawę urabialności bez zwiększenia ilości wody lub na jednoczesne osiągnięcie obydwu efektów;
- b) domieszki znacznie redukujące ilość wody (upłynniające) – pozwalają na znaczne zmniejszenie ilości wody w danej mieszance betonowej bez wpływu na konsystencję lub na znaczną poprawę urabialności bez zwiększenia ilości wody lub na jednoczesne osiągnięcie obydwu efektów;
- c) domieszki zwiększające więźliwość wody – zmniejszają tendencję do wypływania wody na powierzchnię zagęszczonej mieszanki betonowej;
- d) domieszki napowietrzające – wprowadzają w czasie procesu mieszania określoną ilość małych, równomiernie rozmieszczonych pęcherzyków powietrza, które pozostają w betonie po jego stwardnieniu; napowietrzenie powoduje m.in. istotne zwiększenie mrozoodporności betonu stwardniałego;
- e) domieszki przyspieszające wiązanie – przyspieszają początek wiązania i wzrost wytrzymałości początkowej;
- f) domieszki przyspieszające twardnienie – przyspieszają początkowe twardnienie bez wpływu lub z wpływem na czas wiązania;
- g) domieszki opóźniające wiązanie – opóźniają początek wiązania i utrzymują konsystencję;
- h) domieszki zwiększające wodoodporność – zmniejszają kapilarną nasiąkliwość wodą betonu stwardniałego;
- i) domieszki opóźniające/uplastyczniające – połączony efekt uplastyczniający (efekt zasadniczy) i opóźniacza wiązania (efekt drugorzędny);
- j) domieszki opóźniające/upłynniające – połączony silny efekt uplastyczniający (efekt zasadniczy) i opóźniacza wiązania (efekt drugorzędny);
- k) domieszki przyspieszające/uplastyczniające – połączony efekt uplastyczniający (efekt zasadniczy) i przyspieszacza wiązania (efekt drugorzędny);
- l) domieszki modyfikujące lepkość – domieszki dodawane do betonu by ograniczyć segregację materiałów poprzez poprawę kohezji.

METODA BADANIA

OZNACZANIE KONSYSTENCJI I CZASU WIĄZANIA ZACZYNU CEMENTOWEGO

Badanie wykonuje się według PN-EN 196-3.

Oznaczenie konsystencji zaczynu cementowego:

W pierwszym etapie należy przygotować porcję zaczynu cementowego o konsystencji normowej. W tym celu należy odważyć 500 ± 1 g cementu i 125 g wody. Zaczyn przygotować w mechanicznej mieszarce zaopatrzonej w misę i mieszadło. Do misy mieszarki wlać przygotowaną wodę i wsypać cement. Odnotować czas wykonania tej czynności jako czas zero, czyli czas, od którego oblicza się początek i koniec wiązania. Następnie włączyć mieszarkę 90 s na niskich obrotach ($140 \pm 5 \text{ min}^{-1}$). Po 90 s zatrzymać mieszarkę na 15 s. w tym czasie zebrać gumowym skrobakiem zaczyn cementowy, który przykleił się do ścianek lub do dolnej części misy mieszarki i dołączyć do zaczynu. Następnie kontynuować mieszanie na niskich obrotach i mieszarki przez kolejne 90 s.

Przygotowany zaczyn przenieść z pewnym nadmiarem do lekko naoliwionego pierścienia Vicata, który uprzednio został umieszczony na lekko natłuszczonej płytce szklanej. Przez wstrząsanie usunąć z zaczynu ewentualne puste przestrzenie. Nadmiar zaczynu w pierścieniu usunąć ruchem tnącym w taki sposób, aby jego górna powierzchnia była wygładzona. Bolec w aparacie Vicata podnieść do pozycji wyjściowej i ustawić pod nim wypełniony zaczynem cementowym pierścień Vicata z płytką bazową. Opuścić bolec aż do zetknięcia z powierzchnią zaczynu. Po 1-2 s zwolnić śrubę, aby bolec mógł się swobodnie zagłębić w środek zaczynu.

Próbę zagłębienia bolca wykonać $4 \text{ min} \pm 10 \text{ s}$ po czasie zero. Wskazanie na skali przyrządu Vicata (odległość między dolnym końcem bolca a płytką bazową) należy odczytać co najmniej po 5 s od ustania zagłębienia się bolca lub po 30 s od momentu zwolnienia bolca. Po każdym zagłębieniu bolec natychmiast oczyścić.

Badanie należy powtarzać, stopniowo zwiększając ilość wody w zaczynie aż do momentu, w którym odstęp między bolcem a płytką bazową osiągnie $6 \pm 2 \text{ mm}$. Następnie należy odnotować ilość zawartej w zaczynie wody, niezbędnej do utworzenia konsystencji normowej.

Oznaczenie czasu wiązania zaczynu cementowego:

Tok postępowania przy oznaczaniu czasu wiązania jest następujący:

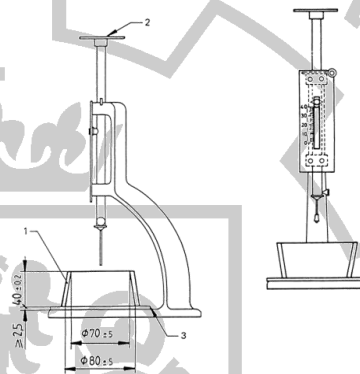
- w aparacie Vicata zastąpić bolec igłą, wyzerować aparat i podnieść igłę do pozycji początkowej.
- umieścić napełniony zaczynem pierścień z płytką bazową w pojemniku z wodą o temperaturze $20 \pm 1 \text{ }^\circ\text{C}$.

- po wyrównaniu temperatury umieścić pierścień z płytką bazową i pojemnikiem pod igłą aparatu Vicata.
- opuścić igłę do styku z powierzchnią zaczynu.
- zwolnić śrubę mocującą igłę i pozwolić jej na zagłębienie się w zaczynie.
- gdy ustanie zagłębienie igły lub po 30 s, odczytać wskazanie na skali aparatu.
- średnio co 10 minut powtarzać zagłębienie igły w miejscach położonych nie bliżej niż 8 mm od brzegu pierścienia i 5 mm wzajemnie od siebie.
- po każdym zagłębieniu natychmiast oczyścić igłę.

Jako początek wiązania podać czas (w zaokrągleniu do 5 minut), który upłynął od czasu zero do czasu, w którym odległość igły od płytki bazowej wyniosła 6 ± 3 mm.

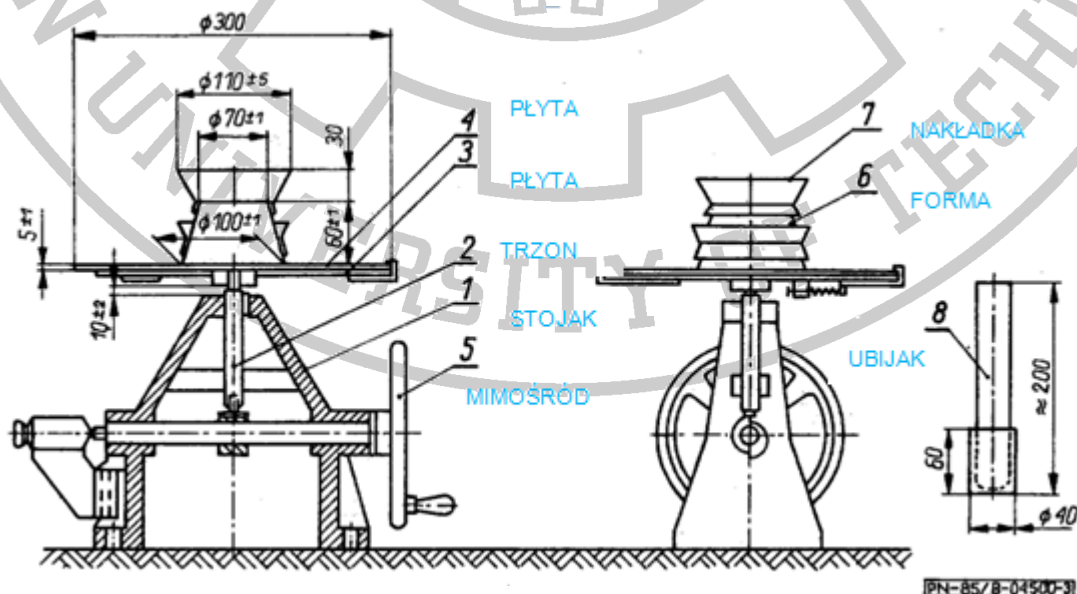
Ręczny aparat Vicata do oznaczania konsystencji normowej i czasów wiązania:

OZNACZANIE KONSYSTENCJI ŚWIEŻEJ ZAPRAWY

Badanie wykonuje się według PN-EN 1015-3.

Badanie polega na określeniu średnicy rozplýwu próbki zaprawy na stoliku wstrząsowym. Do wykonania oznaczenia niezbędny jest stólik rozplýwu, forma w kształcie ściętego stożka i ubijak.

Stólik rozplýwu.

Tok postępowanie przy oznaczaniu konsystencji zaprawy jest następujący:

- przed pomiarem powierzchnię płyty zwilżyć mokrą szmatką.
- na środku płyty ustawić formę wraz z nakładką.
- badaną zaprawę włożyć do formy w dwóch warstwach. Każdą warstwę zagęścić, uderzając dziesięciokrotnie ubijakiem.
- po ubiciu drugiej warstwy zdjąć nakładkę, ściąć nożem nadmiar zaprawy i wygładzić ją do krawędzi formy.
- po upływie 10 s od zakończenia ubijania podnieść pionowo formę, a próbkę zaprawy poddać 15 wstrząsom, obracając korbą z szybkością 1 obrót na sekundę.
- bezpośrednio po wstrząsach zmierzyć dwie prostopadłe do siebie średnice rozlanego placka zaprawy (cm) z dokładnością do 1 mm.

Miarą konsystencji zaprawy jest średnica (cm) rozlanego placka zaprawy. Za wynik należy przyjąć średnią arytmetyczną obu średnic z dwóch pomiarów. Jeśli poszczególne wartości rozplywu otrzymane z dwóch próbek mają odchylenie od ich średniej wartości mniejsze niż 10%, wówczas tę średnią wartość należy przyjąć jako wartość rozplywu zaprawy. Jeśli różnica jest większa, to należy powtórzyć badanie.

OZNACZANIE WYTRZYMAŁOŚCI NA ZGINANIE I ŚCISKANIE (KLASY CEMENTU)

Badanie wykonuje się według PN-EN 196-1.

Ocenę wytrzymałości na zginanie (badanie opcjonalne, niewymagane przez normę) i ściskanie cementu należy wykonać, stosując beleczki w kształcie prostopadłościanu o wymiarach 40x40x160 mm, wykonane z normowej zaprawy zawierającej badany cement, piasek normowy i wodę.

Piasek normowy jest naturalnym piaskiem kwarcowym 0-2 mm o wilgotności mniejszej niż 0,2%, pakowanym w woreczki zawierające 1350 ± 5 g. Uziarnienie piasku powinno się pokrywać z uziarnieniem wzorcowym przedstawionym w normie. Cement przeznaczony do badania należy przechowywać w hermetycznie zamkniętym pojemniku. Do badania można stosować wodę pitną, wodociągową. Zaleca się jednak używanie wody destylowanej lub dejonizowanej.

Do jednego badania trzeba przygotować trzy beleczki. Do ich wykonania wziąć należy 450 ± 2 g cement, 1350 ± 5 g piasku i 225 ± 1 g wody. Zaprawę przygotować w mechanicznej mieszarce zaopatrzonej w misę i mieszadło o kształcie opisanym w normie PN-EN 196-1:2006. Do misy mieszarki wlać wodę i wsypać próbkę cementu. następnie włączyć mieszarkę na 60 s na niskich obrotach ($140 \pm 5 \text{ min}^{-1}$). Po upływie 30 s rozpocząć wsypywanie piasku. Czynność tę zakończyć po upływie kolejnych 30 s. Na następne 30 s włączyć mieszarkę na wysokie obroty ($285 \pm$

10 min⁻¹). W czasie 90 s przerwy w mieszaniu zebrać gumowym skrobakiem zaprawę, która przykleiła się do ścianek lub do dolnej części miski, i przenieść ją na środek. następnie kontynuować mieszanie na wysokich obrotach mieszarki przez kolejne 60 s.

Bezpośrednio po przygotowaniu zaprawy należy uformować beleczi. Formę do beleczek przymocować do wstrząsarki, a następnie umocować nakładkę. Ułożyć pierwszą z dwóch warstw zaprawy w każdej przegródce formy (po około 300 g). ułożoną zaprawę równomiernie rozprowadzić w formie. Tak przygotowaną zaprawę zagęścić 60 wstrząsami urządzenia. Następnie nałożyć drugą warstwę, wyrównać i ponownie zagęścić 60 wstrząsami. Po zakończeniu zagęszczania podnieść formę z wstrząsarki, usunąć nakładkę i starannie wyrównać oraz wygładzić górną powierzchnię beleczek.

Beleczi należy rozformować po 20-24 h od ich wykonania. Po oznakowaniu rozformowane beleczi należy umieścić w wodzie o temperaturze 20 ± 1 °C, na rusztach, w taki sposób, aby woda miała swobodny dostęp do całej ich powierzchni. Poziom wody nad beleczkami nie powinien być mniejszy niż 5 mm.

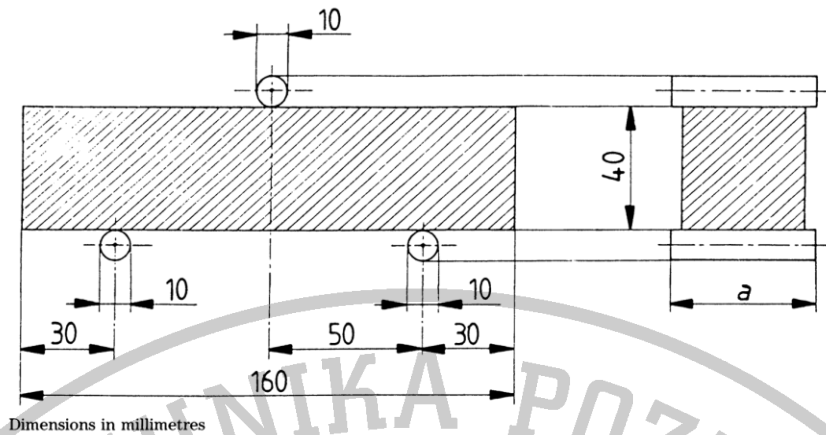
Ocenę wytrzymałości na zginanie (badanie opcjonalne, niewymagane przez normę) i ściszenie cementu należy wykonać, stosując beleczi w kształcie prostopadłościanu o wymiarach 40x40x160 mm, wykonane z normowej zaprawy zawierającej badany cement, piasek normowy i wodę.

Beleczi cementowe wyjąć z wody nie wcześniej niż na 15 minut przed badaniem. Usunąć osad z ich powierzchni i do chwili badania przykryć wilgotną ściereczką. Wytrzymałość beleczek badać w następujących przedziałach czasu:

- po 1 dniu – 24 h $\pm$ 15 min,
- po 2 dniach – 48 h $\pm$ 30 min,
- po 7 dniach – 7 dni $\pm$ 2 h,
- po 28 dniach – 28 dni $\pm$ 8 h.

Wytrzymałość na zginanie:

Przygotowaną beleczkę umieścić na rolkach podporowych w urządzeniu przedstawionym na poniższym rysunku.

Obciążenie na beleczkę przenosić za pomocą rolki obciążającej. Siłę obciążającą zwiększać równomiernie o 50 ± 10 N/s aż do złamania beleczki.

Połówki beleczek trzymać przykryte wilgotną ściereczką aż do wykonania badania na ściskanie. Wytrzymałość na zginanie R_f obliczyć według następującego równania:

$$R_f = \frac{1,5 \cdot F_f \cdot l}{b^3} \text{ [MPa]}$$

F_f – obciążenie łamiące na środku beleczki [N],

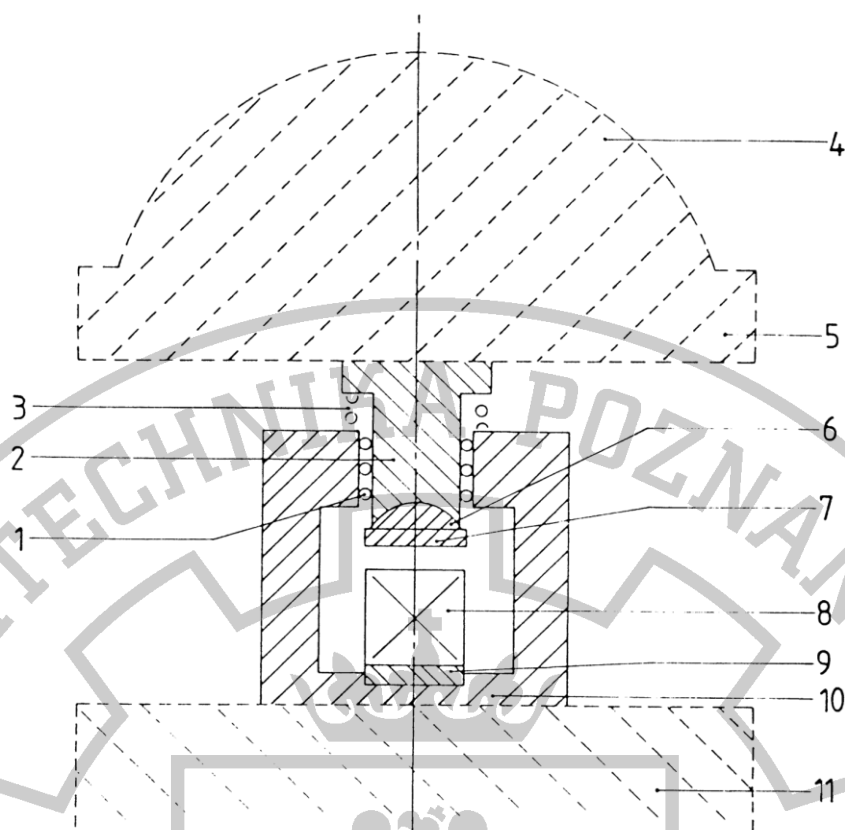
b – długość boczna przekroju beleczki [mm],

l – odległość między podporami [mm].

Wynik badania wytrzymałości na zginanie jest średnią arytmetyczną trzech pomiarów po zaokrągleniu do 0,1 MPa.

Wytrzymałość na ściskanie:

Badanie wykonać na połówkach beleczek poddanych wcześniej np. badaniu wytrzymałości na zginanie. Należy określić wytrzymałość na ściskanie każdej połówki beleczki. Połówkę beleczki umieścić w specjalnej wkładce zaopatrzonej w kwadratowe płytki ściskające, wykonane z utwardzonej stali, o boku $40,0 \pm 0,1$ mm. Płytki powinny dociskać centralną część badanej beleczki. Obciążenie zwiększać równomiernie z prędkością $2,4 \pm 0,2$ kN/s, aż do zgniecenia próbki.

Wytrzymałość na ściskanie obliczyć według następującego równania:

$$R_c = \frac{F_c}{1600} \quad [MPa]$$

R_c – wytrzymałość na ściskanie,

F_c – siła niszcząca [N]

1600 – powierzchnia płytek ściskających [40x40 mm].

Wynik badania wytrzymałości na ściskanie jest średnią arytmetyczną sześciu pomiarów po zaokrągleniu do 0,1 MPa. Jeśli jeden z sześciu wyników różni się więcej o $\pm 10\%$ od średniej, należy go odrzucić i obliczyć wartość średnią z pozostałych pięciu pojedynczych wyników. Jeśli jeden z pozostałych pięciu wyników różni się więcej niż o $\pm 10\%$ od ich średniej wartości, należy odrzucić cały wynik badania i powtórzyć oznaczenie.

